

Las granjas y devesas de Poblet

Lo terme que s'anomenà baronía, abadiat o clós rodó de Poblet comprenia los pobles de Vimbodí, Senant, Terrés, Montblanquet, Fullea, Vinaixa, Omellons, Pobra de Cervols, Velusell y Vallclara: los erms de Torrellas, Cudós y Corregó, y las terras de bosch y de conreu que formavan las granjas y devesas de Riudeabella, Milmanda, Castellfullit, Granja mitjana y la Pena.

Aquestas granjas asseguravan la vida y la independència del Monastir. Voltantlo per tots cantons, podían lliurarlo d'atachs de llenyataires y bandolers que mes d'una volta baixaren fins a las murallas. La varietat de sos productes era font de riquesa no solament pera la nombrosa comunitat tancada en lo cenobi, sinó també pera'ls innumerable treballadors que de totas parts acudían a sos camps. Los ramats de bestiar gròs y menut que donavan llet y carn a la casa, vivían ben cuydats y nodrits en las amplas devesas. Finalment seculars boscos cubrían las alturas dels turons de Montblanch fins a las crestas de Rojals y dels pichs de Prades a Montagudell, y d'ells brollavan las fonts cristallinas que assahonavan los camps vehins.

Aquestas terras del clós rodó eran massa extensas pera esser portadas baix una sola direcció, haventse sentit desde'ls primers temps del Monastir la necessitat de dividirlas en varias granjas, administradas d'ordinari cada una per un Majoral frare llech o convers ab l'assistència de donats, servents y treballadors. A cada granja corresponia certa part de conreus y una major extensió de bosch.

Per causa d'aquest bosch, la vida de las granjas no fou tranquila. No volém tractar avuy de las *continuas incursions* que en lo bosch pobletà feren los vehins de Montblanch, Prades, Sarreal, Vimbodí y demás pobles dels voltants: la feyna fora llarga y'ns treuria fora dels límits que'ns havém proposat al escriure sobre la organisió de las terras vehinas al Monastir. Es avuy nostre sol objecte donar a llum un document molt curiós de nostre arxiu pobletà, que senyala la distribució y límits d'aquellas granjas y devesas.

Després de plets sens nombre amb los pobles abans citats, que s'obstinavan en emprivar per llenya, fusta y bestiar en los boscos de la baronía, las autoritats directament interessadas, es a dir, l'Abat de Poblet per una part y los jurats de dits pobles per altra acordaren sometre sas diferencias al arbitratje del Pare Prior de Scala Dei. Comensant per la de Fra Simó Macallí en 1349, se donaren varias sentencias arbitrals, ampliadas, refetas o explicadas en épocas posteriors, fins a una de comensaments del segle XVII, confirmada per l'Audiencia de Catalunya, que establi los límits dels termes de Montblanch y Poblet, y al mateix temps senyalá las fitas o mollons que separavan cada una de las granjas del Monastir. Es aquest l'acort que pera nosaltres té are major interés i volém aquí resumir ab los noms propis donats a tots aquells termes de la Conca de Barberá, qual importancia geogràfica se deriva de sa conservació a través dels segles.

Comensa'l document dihent que lo terme del Reyat Monastir de Poblet y de la vila de Montblanch se divideix en la manera següent. Lo primer molló de pedra ha

d'estar al Coll del Escamell, en lo qual fou feta una senyal de Creu a cops de pich: y d'aquí va per tota la serra, en algunas parts senyalada ab Creus y en altrás ab pedras y fillolas ficadas en terra fins al Coll de la Mola, y d'aquí per dalt de las montanyas fins a confrontar lo terme de la Espluga, aixís com las ayguas devallan deçá y de allá.

A continuació se fixan los límits de las granjas y devesas, que descriurém en sos propis termes:

La devesa de la Mata comensa en la Creu del Monastir y segueix lo camí que va a la Granja mitjana, y d'allí fins a la entrada de aquesta granja sobre lo garrofer: passa per lo pont de la Font de Nerola y vá fins prop de la peixera del torrent que vé per la coma de Castellfullit, seguint després lo canó de la Font de Nerola y vá dret a la Coma dels Forners, a la entrada de la Coma del Taylar o Tallat, a la roca den Vidal y a la roca de la qual se mostra la Coma de Vinganya, devall de quals afrontacions s'enclou la dita devesa de la Mata.

La Granja mitjana comensa al molló que está prop de la entrada de la Coma del Hort vell, a la part d'Orient, de l'altra part del torrent, y segueix al peu de las montanyas del bosch fins devall lo mont Mitjà, d'aquí vé dret baix la Coma de las Fàbregas, y segons devallan las ayguas fins a la Coma de l'Artiga Soberana per la serra dels Aladerns, y a la Coma den Elías, atravesant d'aquí fins al Antoxa de la vinya y la Coma den Tribanella sobre la vinya del Monastir.

La devesa de la Vinya del Monastir té los mollons devall lo penyal del bosch, aixís com devallan las ayguas devés dita vinya y travessan per lo cap del garrofer fins al aygua de Riu de Prunes, y aprés passen per mitj de la Coma den Tribanella, dret fins al molló de la Granja mitjana.

La Granja de Castellfullit está marcada pels mollons que comensen al Coll de la vista pel camí del Monastir, cap a la part solana de la roca Aguda, la Coma de la Socarrada, la vinya vella, la Losaça, cap al torrent de la Argentera y d'aquí prop la Pineda més baixa vers las artigas y'l cap del llaurat.

La devesa del Cisclar té lo primer molló prop de la era demunt den Oriol junt a una alsina geperuda, vá pujant com se divideixen los roures de las alsinas fins a la serra den Pallàs, y d'allí per demunt la montanya fins al Camp den Pallàs prop lo bosc aixís com se mostra dels roures: segueix dret al sol de la artiga den Pons aixís com las ayguas devallan fins al Coll den Gavaldá, y d'allí baixa per lo torrent prop de la Font del Rey y al plá del Torral gros fins a trobar lo camí de Castellfullit.

La granja del Taylar o Tallat té lo primer molló prop lo torrent del Graular y d'ell vá prop del camí de Prades en lo lloch ahont hi ha moltes ginebras, segueix demunt la vinya del Pich cap al comellar y camí que vá a la Font de las Benas, y aixís com las ayguas devallen y cauen continua fins la serra que afronta ab lo Mallol a trobar lo torrent d'ahont ha sortit.

La granja de la Penya o Pena comensa sobre la casa de la granja envers lo terme de la Espluga, y talla pels singles de las rocas baixas cap a las altas fins al lloch que's diu la Canal rasa; segueix cap al Corral y a la serra del Puig, y anant aygua avall va a trobar la vinya de la granja, la Coma del Enfermer y altre cop lo terme de la Espluga.

Aquestas demarcacions venen a reproduhir, ab major exactitut, y amb sos mateixos termes, las fixadas en 11 kalendas de Septiembre de 1349 per acte en poder del notari

de Montblanch Pere Rador, que havían sigut abans lloadas y aprovadas per l'Infant Don Pere Comte de Ribagorsa y de las montanyas de Prades, conegut després en son regnat per Pere lo Ceremoniós al succehir a son pare lo Rey Don Jaume d'Aragó.

Los drets del Monestir foren declarats pel mateix document en los termes següents. Per sentència arbitral, diu lo text, es estat pronunciat y declarat las ditas devesas ser de Poblet y de las Granjas d'aquell, en las quals per dita sentència es estat definit que la Universitat de Montblanch y los termens de quell; y singulars de dits termens que ara de present son, y per temps seran, no pugan ni'ls sia lícit amprivar en ditas devesas ab animals grossos, ni menuts, ni manco ab porchs, ni llenya verda, ni seca en dits llochs tallar, ni portarla ab animals, ni a dors d'hom, ni de fembra, ni manco tallar arbre sech, ni vert, y si per ells lo contrari será fet, encorriguen en las penas desus escritas.

Aquestas penas son naturalment multas, confiscacions y reparació dels danys causats a las propietats de Poblet. Sa llista es massa llarga pera ser aquí copiada, però notarem algunas de sas disposicions, que no deixan d'esser interessants:

Un ramat d'animals menuts constava de dotze bens o cabras.

Un ramat de porchs consistia en vuyt animals.

Set animals grossos formavan un ramat.

Fora de las anteriors devesas, la Universitat de Montblanch y sos termes, es a dir sos vehins, podían emprar en tot lo bosch de Poblet, posarhi animals grossos y menuts, pasturar, abeurar, apletar y acestar de dia y de nit sens alguna contradicció o impediment de Poblet, de son Abat, dels Majorals o dels guardas de dit bosch: aquestos animals devían portar la marca individual de cada propietari.

Además, demunt de sas granjas y devesas estava prohibit en absolut cassar: de fet, los Abats de Poblet no permetían aquest esbarjo en cap propietat de sas baronias, e imposavan fortas penas als contraventors. Una disposició general feta per l'Abat Miquel Major en 1632, copiant altres de datas mes reculadas, deya textualment aixís:

«Que persona alguna de qualsevol grau, estat o condició que sia, no gose ni presumesque cassar en lo terme de la present vila ni en altres termes de dites jurisdiccions, a ningun género de cassa, en pena de vint y cinch lliures y los gossos, armes, furons y altres qualsevol arreus perduts.»

Acabarem notant que ni en l'anterior document de demarcació abans transcrit, ni en altres que conservem, se troban limitadas las duas granjas de Riudabella y de Milmanda, segurament las mes importants de las voreras al Monastir. Aquest fet sols pot atribuhirse a que aquestas propietats pobletanes eran conreadas en tota sa extensió y no tenían devesas reservadas a la cria d'animals.

EDUART TODA